

Wi Jahan then tridie med Gudz nåde, Sweriges Göthes och Wendes etc. Konung ...

SOT // 82Aa 14/1 Ligg. Fol. F1700 Bland. / Kungl. förordningar - 1599

Tillkomstår 1580

Digitaliserad år 2016

National Library
of Sweden

König Johan then tredie med Guds nåde / Sl.

riges Göttes och Wendes etc. Konung / Tilbiude idher Oss elskelighe

Wäre trogne män / Rådth och vnderfäter / Gressuer / Friherrer / Riddere / Adelsmän / Frihorne / Freisimän / prester / Borgare / Bønder samt menigheten vdsffuer alt Sweriges Rike / Wår gunstige

helsan / synnerligh gunst benågenheet och nåde tilförenne. Och wele idher här medh gunsteligen icke förholle / At efter thet Wij försummit och förståde haffue / om then store ofskickelighet och misbrut som vdsffuer hele Riket med olaglig Landköp / Friköp och Prongeköp / så wäl aff Andelige som werldlige / hogske som läghe / Adel och Oadel / prester / Sognder / Sogndescriffuere / såsom och bønder bliffuer bedriffuit och bruket / thet igenom Wäre trogne vnderfäter menige Borgerskapet i alle städer förswagede oc förars mede bliffue / Så at the för thetis fattigdom skul warde förorsakede at förlospe och dffuergiffue Städerne / efter thet / at the icke förståde vthgøre Borghare rättighet / för then vrlaak skul / at andre haffua thetis handel och wandel borte / thet aff the sin nåring haffua skole / Och efter thet / at Wij ale sedan Wij til thenne Konglighe Kegering åre Kompne / haffue Oss thet om altidh beslütet och woinlagdt / och thet efter trachtet oc tenckt / hu ru menige Rikzens inbyggere / så wäl fattighe som rike vdi alle Ständer / måtte wid macht bliffue / på thet / then ene icke skule inrengre sig vdi then andres kall och embete / och thet för icke allenest latit förbättre Wäre gode mäns aff Adels Privilegier / vthan och en part med sådant vnderhold förörgde / At the och thetis efterkommende åre plichtige Oss thet för betakte / Så haffue Wij oc prester skapet / såsom och Wäre egne tienere m3 sådane vnderhåld och løhn latit förörle / at the m3 någen rätt icke skole haffue sig thet dffuer beklage / Samedes vpa thz / at then ene Stadden icke skule ware then andre til Stadhes / haffue Wij hwar och en serdeles så monge som oss besökt haffue / efterlatit thetis Privilegier och frihetter / thet the sig efter rätte skole / Och efter thet / at hwar och icke stånd bør efter Guds och menniskligh Lagh bliffue wid sitt kall / thet för Oss på Wårt Konglighe embetes wågne icke länger sådan ofskickelighet / såsom här til haffuer warit i brok / tilstådie eller lödhe / fördenkul bliffuit förorsaket / at late vthgå vdsffuer hele Riket Wårt Konglige bress / budh och allffuarlige befallning om förscriffne Landköp / Prongeköp och Forköp / på thz / at sådane oordning i köpshandel / måtte bliffue affskaffet / och Wäre Städer vdsffuer hele Riket måtte komme sigh för egen och widh macht haldne / efter som hwar och en synnerligh och serdeles aff thesse efterscriffne articler och puncter vther yckelighen haffuer til at förnimme.

Som år: Til thet förste wele Wij gunsteligen och aff Konglig made allffuarligen förmanet / budhit och befalet haffue / Wäre godhe män aff Adelen så wäl innen Råd3 som vthan / at ingen efter thetten dagh skal fördrifte sig at vpköpa aff Wäre vnderfäter på landsbygden eller och fremmande köpmän / några warer / och them sedhan sig til wint och fordel late vthprånge och försälie / och i så måtto förtaghe Wäre vnderfäter i Städerne thetis nåring / handel och wandel / hwilken thet medh bliffuer beslagen / år thet en Råd3 person / miste förste reson sijn förlåning ehwad namn thet haffua kan / thet likest godzet som han solde / Andre reson miste sammlede sijn förlåning och godzet / Men bliffuer han sedhan flere reson thet m3 beslagen / bliffue affsat aff Rådhet / Åre och någe aff Adelen som icke åre Råd3 personer / och haffua aff Oss någe förlåning / eller Domare embete / som år Lagmands och Hæredsböfvinge domer / then samme skal och sijn förlåning och domare embete förwercket haffue / och thet vdsffuer böte 40. daler / efter som Swerigia Lagh förmåler om the som Landköp brocke / Bliffuer han thet m3 andre reson beslagen / miste alt godzet och böte dubbelt så mykt / Tridie reson tredubbelt / Sierde reson fyredubbelt / Semte reson så mykt vdi fast som Tiugu dalers rante kan belöpa / Och ändoch vdi Sweriges Lagh står förmålt 40. marck / doch efter thet / at en marck på samme tidh Laghen giordes / war höghe achtet ån nu en eller två daler / Såsom och en part mena / at en marck skal haffua warit achtet så godh som een lödig marck Sölff. Therfor wele Wij / at the skole böta för hwarie 40. marck / 40. daler / Åre och någon aff Adelen som ingen förlåning haffuer / så skal han förste reson miste the peninger eller godzet som han köpslagade m3 / och thet vdsffuer böte 40. daler / Andre reson godzet och 80. daler / Tridie reson tredubbelt / och Sierde och semte reson som förmålt år / doch skal här m3 Wäre gode män aff Adelen icke förbudt ware / at försälie thetis egen Affwel / såsom och thet the aff Oss i förlåning haffue / hwar the wele / och thet för egen inköpe / Salt / Wijn / Klåde / Sijdentyg / och annet som the efter nödotroffen til thetis hwaraldning kunne behöffua / til at klåda sigh och sitt folck m3 / thet likest til at förtåra / efter som Wäre Privilegier / thet vppå vthgiffue / förmåle / oc icke til at vthfåle eller prånge / wid straff som förscriffuit står / Doch thet så år / at någet allmenligh förbud sker på någre hånde warer / at vthföre / anthen åtande warer eller elliest / så skal ingen fördrifte sig at vthföre / hwadh i så måtto is genom Wårt Mandat förbudt bliffuer. Hwar och någe aff Adelen så fattighe wore / at the aff thetis egne iordegods icke förmåtte sigh nåre och vnderhålle / m3 mindre the bedriffue köpenkap / the samme måge flyttie in vdi Städerne / och likte som andre Borgare bliffue vnder Borgare rättighet / eller och hälle Oss och Cronon thet aff Kostienist mår behoff görs och lågenheten fordrer / Och wele Wij Oss här med haffue förbehållet / hwilket aff thesse förbenemde två wåkor Wij them wele efterlate / Och skole the icke thet för haffue förwerket Sköld och Zielm. Ther nåst / såsom thet sigh icke wäl wil lämpe / at någen Adelman skal bruke handel och köpenkap medh mindre han boor i Städerne / och vthgøre Stadzens rättighet / Så år thet och adelis otillbørlig / at prester skapet skal bruke köpenkap och Seglar / hwilke borde andre lære / vnderwisse och efter Christi befallning med godh exempel föregå / Så och stråffe them för girighet och æcker / och förmåne hwar oc en at bliffue wid sitt stånd och kall / Och efter Wij förståde haffue / at måste parten aff prester skapet (try were) tråde ifrå thetis rätte kall och embete / och icke wele late sigh benöye medh thetis prestegåll och tjende / vthan thet vdsffuer brocke handel och wandel / haffuandes gängende Skop oc Skutor til siöf / Therfor wele Wij här m3 / så wäl Bis copper / Prelater prester eller hwad namn the kunne haffue aff Clärickeriedt / Allffuarligen widh Wår ogunst och högste straff befalet haffue / at the thet medh skole affstå / hwilken thet med bliffuer beslagen / miste förste reson sitt prestegåll / och thet til haffue förwercket sitt Skop / Skuto och Gods / och böte 40. daler / som tilförenne förmålt år / Andre reson miste presten / Sammeledes Skop och gods och 40. daler / Tridie reson löse sitt löff / doch hwad presternes affwel och rante tilkommer / then måge the m3 Borgerne i Städerne / medh inlendste och icke vthlendste förre vdi Salt / humble / Klåde och hwad annet mere som them tienligt kan ware / til thetis egit hwarhold och icke wijdere / Hwar någen bliffuer beslagen / at han mere vnder sigh slagger / vpköper och sälter androm igen / skal bliffue straffet efter som förmålt år. Wjdere / Efter Wij oc förnimme / at Wäre Befalningsmän / Sognder / Scriffuere oc andre flere Wäre oc Adels tienere ehwad namn the doch haffue kunne / vthi likte måtte igenom thetis köpenkap förtagte Borgerne thetis hant

bel och bärning / Therfore befale wij them här m3 widh Wår högste ogunst / wrede oc straff / at the efter thenne dagh ther medh Skole
haffue fördrag / latandes sigh åtnöye med thet underhåld oc löhn Wij hwat och en för sigh haffue gunsteligen vnder och efterlatit / Så
framt then ther m3 bliffuer beslaghen / icke skal bliffue straffet såsom en orättträddigh tienare och achtet för en meenedere / och ther vth
öffuer miste peningerne och godzet som han köpslagade medh / och böte ändå 40. daler / efter Laghen / Andre resen böte dubbelt vp
och miste godzet / Tredie resen tredubbelt / Fierde resen löse löff sitt / Ther och någre aff Wåre tienare äre som wele bruke köpenkap /
the samme Skole flyctie vdi Köpstäderne och draghe Stadzens tunge m3 Borgere sedan måge the frijte handle och wandle efter til
börliighet / såsom köpmån pläge och Sweriges Lagh vthwijser / och icke driffue något skadeligit landköp / widh förnemde straff
som sagdt är. Sammeledes haffue Wij och förstått / at wåre vnderäter på landzbygden fast mere bruke oc driffue handel oc köpen
skap än som the bruke Åker oc Eng / thet doch theris rätte kall och embete kräffuer / Ther vthaff icke alleneff förursakas dyr tjd på
Spanmål / vthan och hemmanen bliffue förslammade och döde / Therfore wele Wij och här m3 widh Wår högste ogunst och straff
allfwarligen haffue förbudit / at ingen bonde efter thenne dagh skal antingen för sine egne peninger eller och någon anners vnder sigh
flå oc hoos granner oc någranner tilhope slagge antingen Spanmål / Hudt / Skinn / Råppar / Jern eller och annet sådant meer / som
til Borgere handel kan tienligit ware / til at vthpronge och försälie thet samme anten sigh sielff eller någen. annen til winst och fordeel
hvilken ther til bliffuer wunnen skal straffes förste resen til godzet som han medh prongedde / och ther vthöffuer böte 40. daler / efter
Sweriges Lagh / Bliffuer han en annen reso m3 sådane förbudne och skadelige landköp eller prongedköp befunnen / haffue förwercket
godzet och böte dubbelt / Tredie reson löse löff sitt / doch må hwar man saatt löst före och sälie så mykin Spanmål / Ost / Smör och alle
andre åtande waror / widh Wåre Bårgwårck som han aff sin egen affwelt kan åstaddomme och aflate wil / Och therfore igen så my
kit Jern annamme som han til sin Booredskap och annen dagligh nyete behöffuer / Men hwar then samme för sin afling mere Jern
kan bekomme än han sielff behöffuer / så skal han föra thet til näste köpstadh och ther förrettet med inlendzste och icke vdlendzste / efter
som thet går och galler och köpet satt är / Sammeledes må the och vthi näste köpstadherne försälie alle the waror som the efter theris
egen affwel bekomme / vndentagendes the Skinwaror som Offentlighe äre / och Wij til Wårt behoff haffue Wåre Songder be
falet vpköpe / som är / Looskin / Mårdskin / Vliffuar / Swarte Råfwer och gode Rårsråfwer. Wij wele och här med vdhöffuer
hele Råket haffue förbudit och aflyst alle olagliche kampner / Såsom och wedh Wår högste straff och ogunst befalet / at alle Bor
gere / Bänder och andre ifrå Norlanden och Finland / Skole här efter först begiffue sigh til köpstäderne och ther byte sigh til Spanmål
för fisk / Ther emoot Skole Borgerne vthi Städerne ware förändte / at förstått sig gott förråd på Spanmål / och der hoos late
hwar och en bekomme skal för sitt / vpå thet icke Skole beklage sigh thez öffuer / at the hwarthen bekomme skal eller och få föryttre
theris fisk / hvilken som icke begiffuer sigh til Städerne m3 sin köpenkap / haffue förwårket godzet / oc thet vdhöffuer böte 40. daler efter
Lagen / andre reson miste godzet oc böte 80 daler / Doch hwar så är / at Borgerne icke innen tw dygn wele löse ifrå Ståriekarlerna the
ther små båter haffue / theris fisk / oc innen een weke dagh förlose the som stwtor haffue / så Skole the haffue frijhet at drage på bygden
och föryttre förnemde theris fisk ibland bänderne / Ther vppå the Skole bewijs taghe aff Stadzscriffueren och byfougten / at the theris
köpenkap i samme Stadh til köp vpbudit haffue / Och såsom Wij wele alle oloflige kampner och köpeplager haffue aflyst / Så
wele Wij och här m3 haffue Wåre trogne vnderäter vdi Städerne bådhe i Småland / Östergötland oc Westergötland förbudet at
fracte någre Skep i Hamnstad / Salckenberg Wardberg eller annorstedes / anthen i Norge eller Danmark m3 theris godz til Tydzlåd /
vthan at the här effter Skole drage anthen til Elfsborg / Laimer euer Söwa och Torkspung / och thet Skole the frachte sigh Skep / på
thet at Wåre egne vnderäter och Borgere / Städerne / måtte thet igenom bliffue förbåttede / oc Wår och Cronones Toll icke för
snelledt oc vndendolt effter som här til stedd är. Wij wele och haffue alle prester oc Bänder i förnemde Landzender / såsom och vdh
öffuer hele Råket förbudit / at the m3 theris köpenkap icke Skole fördrifte sigh at besökie fremmende Städer och Land / anthen i Dan
marck / Norge eller Tydzland / vten hwad för godz the haffue / thez Skole the försälie vdi the näste Städer ther the äre boendes / hwar
någen här effter bliffuar thet med beslagen / miste godzet som han haffuer medfare eller penningerne som han thet före bekommit haff
uer / och böte ther vdhöffuer förste resen han thet med wårder bslagen 40 Daler / Andre 80 Daler / Tredie resen löse löff sitt. Och effter
wij förstått haffue / at monge aff förnemde Wåre vnderäter i samme Landzende pläge före theris måld til the Danstes Quarner /
ther igenom Wår och Cronones Tull bliffuer förminsket / Therfore wele Wij här med haffue förbudit alle ehoo the helst ware kunne /
at the effter thenne dagh Skole haffue sådant fördrag / Så framt the icke Skole haffue förwercket samme theris måld / och ändå ther vdh
öffuer böte 40 Daler för förbud / Såsom Wij och i likte måtte vdhöffuer hele Råket wele förbudit haffue alle Wåre och Cronones vn
deräter / prester / Borgere / och andre Wåre och Cronones Statskyllighe bänder / så wel förlante som oförlante / at the och här effter
inge annerstedz Skole före theris måld til at male / vthan til Wåre och Cronones egne Tullquarner / vthan så är / at Stådherne haff
ue sielffue någre Tullquarner thet the haffue Wåre Prilegier vpå bekommit / thet måghe förnemde Borgere frijte och obehindret
late male theris måld och icke annorsteds / så framt then thet medh bliffuer beslagen / icke skal bliffue straffat / effter som förmålt är.

Vdi likte måtte förnimme Wij och / at när Bänderne Skole sökie til theris Torgedagar / försälie the theris godz och warer mon
geller i hender på wåghen / Så pläge the och sigh emellen thet the möte hwar annen på wågher / förbyte theris godz / och thet m3
dragher hwar heem til sittigen / Och fölger thet aff / at Borgerne bekomme antingen licen til förning / eller och at the aff sådane mon
gliere Skole igen köpe hwad the behöff haffue til then drestte penning. Wele fördenkul här m3 widh högste straff haffue förbu
dit wåre vnderäter på Landzbygden / at the effter thenne dagh icke fördrifte sigh at sälie antingen mongelster eller andre / såsom och
förbyte hwar med annen på wågerne / hwarthen åtende warer eller eliest / vthan at the Skole sökie först til Städerne på Torgstäder /
och thet vppenbarlighen sälie sitt godz / Såsom och at Wij wele i likte måtte förbudit haffue / så wel mongelster som Borgere dren
ger / at the effter thenne tjd icke Skole löp vt på wågerne / oc vpköpe i förköp alt thez godz the kunne öffuertomme / hvilken som bliff
uer beslaghen / at han anners gör / haffue förwercket godzet som han solde / och then andre penningerne som köpte / och böte både par
terne 40 Daler för förköp oc förbud / och ther vdhöffuer bliffue försticket til Wåre Bergwerck / är thet en dreng / såttes i Salegruff
ue / är thet een quinne / seccies i Soffreboden / och thet hålles til arbetes.

Telligest haffue Wij och förstått / at meste parten aff Wåre vnderäter vdi Städerne / haffue öffuergiffuit at segle til Tydzland
och göre tilförning vdi Råket / effter som vdi förtydhen stedd är / Och thet emoot låne och vpborge aff the fremmende köpswenner
som i Städerne pläge är och dag ligge / när thet til Märknader Skole drage / thez meste godz the kunne aflate / Therigenom icke alleneff
Borgerne / vthan och Wåre vnderäter vdhöffuer hele Råket bliffue förarmede / för then vrsak skal / at när the fremmende förwårcke

thet the intet gods haffue infördt aff Tydland / sågte the och brukte theris gods och fattighet Borgernes hender så dyrt som the
sielffue wele / och så frampt at Borgaren icke wil vthan gods söte til Marktaden / moste han vthloffue så mykt som then andre
begärer / Och skeer ther medh / at Borgaren sedhen antingen fördyrker samme gods Wäre Undersäter i hender / på thet han måtte
ock haffue någhen winning och fördel / eller ock vplate förnemde gods för thet werdh til köp som han thet sielff upborget haffuer / så
frampt / at han skal haffue råd til at betale köpsvennen när han hem kommer / oc haffuer han doch ther mz intet annet vunnit / än at
han haffuer waret köpsvennens tiener / Så skeer ock offte / at Borgarne icke alleneft vpborge the fremmendes gods / vther ock tage
aff them hemligen penningar til låhns icke i then ahte och mening / at the sig sielffue ther med någhen stor vinst och for deel skaffe
wele eller kunne / vther hward winning i then mätte så hemligen ther vppå falle kan / Kommer then andre fremmende som penningar ne
vthfick alleneft tilgodhe / och then som penningerne tagher / för then ringe fordel skal som han ther aff kan haffue / slagger til hope och
vpköper medh sådane fremmende penningar / andre hans medborgere och granter til stadhe och förderff / alle the waret han öffuer.
Komme kan / ringe achrendes hward och huru mykt han therföre giffuer / görendes ther medh stoort förköp och dyr tjd / i Städerna
och på bygden / Therföre hwar någhen sådan vppanes och sinnes kan som anhen the fremmendes gods eller och theris penningar
låner til at gøre them ther medh fordel / Wäre Undersäter til stadhe / then samme skal haffue färwerket godzet och penningerna /
och ther til böthe 40 Daler. Och wele Wij här medh haffue förmanede Wäre Undersäter och Borgere i Städerna / at the här effter
sielffue förskaffe sig gods aff Tydland / Men ther så är / at the vpköpe någhet fremmende gods här innenlands / så skole the icke
late the fremmende fattig them köpet i hender / vther Borgmestere och Råd skole förordne någhre som theris gods werdere skole /
såsom the kunne tencke at begge parterne kunde skee skal / Och effter thet / at vðaff the fremmendes longvarige liggende vdi Städerna
sig intet annet förursaker än dyrt tjd / Therföre wele Wij här medh haffue förbudt / at inge fremmende skole effter thenne dagh
långre driffwe theris köpenskap vdi förnemde Wäre Städer än på sex weker tjd tilgörendes / Och ther någhre are som haffue
någhen skuld vthe ständendes som the skole inmane / thet måghe the gøre innen förnemde sex weker tjd / ware sig antingen aff Wäre
eghen köpman eller ock aff någhre andre / hwar ock så är / at the innen förnemde tjd icke kunne inbetomme theris guld / som the i så
måtte haffue til at intråffue / så måghe the vthwelie sig någre förtrogne aff Borgerskapet som på theris wegne i theris fråwa
re ther vppå kunne fordre / Och skole Borgmestere och Råd ware förplichede at förhjelpe them thet the sådane gåld på theris
wåghne mätte inbetomme.

Vtterlighere haffue Wij ock förnummet huru en part Prester / Bønder och andre som bruke gängende Skep och Skutor / söte
til oloflige hamner och andre Marktads plazer / ther the sedhen latheförhyre och frachte theris Skep til Tydland / ther igenom
icke alleneft skeer / at then Tull som Oss och Cronen borde haffue aff in och vthföringer / bliffuer försknellet och vnderstungen / vther
the waret som Wij haffue förbinde laude / och Wij til Wärt eget besoff wele haffue förbehållit / bliffue ther igenom vfförde / Then
som effter thenne dagh ther med warder beslagen / haffue förwerket Skepet som thet vthyrde / och then förwerket godzet som Wäre
och Cronones Tull wille vnderdölle / och försknelle / och böthe ändå therudöffuer hwardere fyrctye Daler. Och wele Wij här effter
aldeles förbudt haffue / at ingen prestman skal bruke någet gängende Skep effter som thz här til skeedt är / hwar någen ther medh
bliffuer beslagen / haffuer förwerket Skipet.

Til thet sidste / Effter thet Wij förnummit haffue / at icke alleneft Wäre godhe män och Stadthollere bådhe widh Befestning
gerne och elliest / såsom ock Wäre Befalningzmän och Sogter / vther och Prester / Borgere och Bønder / öffuersee medh Wäre
gode män aff Adelen / såsom ock then ene medh then andre sine emellen / En part för wille oc wenskap / giffte och gaffuer / och en part
för reddhoge rind / så måghe the are som Wäre förbud och stadger öffuertråde / och sig
enoch them förbryre / ther aff kommer / at hward Wij i så mätte lache påbiude och befale / bliffuer fast ringe achtet och snarest sagde
neet intet hållit och effterkommedt / Therföre wele Wij här medh sådant straff som här effter förmåles / hwar och en synnerligh och
ferdeles haffue them vpålagde / som ther medh bliffue beslagne och tilwoundne / at the ther aff wist haffue / och icke haffue weledt så
dant straffe eller ock Oss ther om tilkenne giffue / Som är / hwar thet är någen aff Wäre tilförordnade Stadthollere / böte etthundrede
Daler. En Befalningzman eller Sogte / böte femctye Daler. År thet en prestman / böte 40 Daler. En Borgere 20 eller 10 Daler eff
ter som han är förmodgen til. En Bønde 10 Daler eller ock effter som han haffuer råden til. Och then som sådent vppenbarer / skal bes
komme en fiende deel aff Sakören. Til beslot / wele Wij här medh haffue alle Ständer / så wel höghe som låghe / ingen vnder
tagendes / allswarligen förmanet / budet och befalet / at the aldeles och fullomligen rätte sig här effter / och ingelunde vdi någen mätte
tråde här vðöffuer / så fram the wele vndwiske thet straff och pen som förberörde är. Giffuit på Wärt Konglighe Slott Stock
holm then Elfte Augusti År effter Christi födelse ut tusend femhundra på thet Örtreyende.

Vthi Wärt Regemens tjd på thet Tolffte.

